

DANIJELA TRŠKAN

METODIKA POUKA ZGODOVINE OD LETA 1952 DO LETA 2002 NA FILOZOFSKI FAKULTETI V LJUBLJANI

METHODOLOGY OF HISTORY TEACHING AT THE FACULTY OF ARTS IN LJUBLJANA FROM 1952 TO 2002

Izvleček

V prispevku so predstavljeni izvajalci oz. nosilci predmeta Metodika pouka zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani od leta 1952, ko se prvič omenja ta predmet s prvim nosilcem Bogo Stupanom in do leta 2002, ko ta predmet zaključi dr. Štefan Trojar. Pri predmetu so predstavljeni smotri oz. učni cilji, vsebina, obveznosti študentov in predpisana literatura, saj so se ti elementi spreminjali v skladu s spremembami študijskega programa zgodovine. Metodika pouka zgodovine je pomembno prispevala k dodiplomski pripravi študentov zgodovine na pedagoški poklic učitelja zgodovine v srednjih in osnovnih šolah.

Ključne besede: zgodovina, enopredmetni študij, dvopredmetni študij, metodika pouka zgodovine, Bogo Stupan, Štefan Trojar.

Abstract

This contribution presents the professors or subject holders of Methodology of History Teaching at the Faculty of Arts in Ljubljana after 1952, when the subject and its main holder dr. Bogo Stupan were first mentioned, up until 2002, when the subject was concluded by dr. Štefan Trojar. The article presents various teaching goals, contents, student responsibilities and subscribed bibliography for the subject, as these elements were changing according to the changes of the study programme of History. The subject Methodology of History Teaching significantly helped to prepare undergraduate history students for their pedagogic profession as history teachers in secondary and elementary schools.

Keywords: history, single-major study programme, double-major study programme, Methodology of History Teaching, Bogo Stupan, Štefan Trojar.

METODIKA POUKA ZGODOVINE OD LETA 1952 DO LETA 2002 NA FILOZOFSKI FAKULTETI V LJUBLJANI

Uvodni pregled

Na Filozofski fakulteti v Ljubljani so študentje od leta 1945 do leta 1949 lahko študirali zgodovino kot dvopredmetni študij, najpogosteje v povezavi z geografijo.¹ V tem času ni podatkov, da bi imeli tudi predmet Metodika pouka zgodovine. Imeli pa so pedagoški predmet z naslovom Pedagogika in metodika.²

Zakon o ureditvi visokega šolstva v Ljudski Republiki Sloveniji v letu 1949³ je uvedel enopredmetni študij zgodovine,⁴ ki je potekal od 1949/50 do 1960/61 (oz. do uvedbe dvopredmetnega študija v vseh letnikih).⁵ V tem času so imeli študentje tudi predmet Metodika pouka zgodovine, ki ga je izvajal Bogo Stupan, in sicer najprej na oddelku za pedagogiko od 1953/54 do 1958/59,⁶ potem pa na oddelku za zgodovino.

Zakon o visokem šolstvu je leta 1960⁷ uvedel višješolski študij,⁸ ki je trajal dve leti (I. stopnja), naslednji dve leti pa je trajal visokošolski ali univerzitetni študij (II. stopnja).⁹ Zato je Filozofska fakulteta v Ljubljani uvedla dvopredmetni študij, da bi imeli diplomantje večjo možnost zaposlitve tako na osnovnih kot na srednjih šolah s pričetkom 1961/62. Študentje so lahko izbrali zgodovino kot A predmet oz. program ali kot B predmet ali program ter ga kombinirali najpogosteje s študijem geografije, sociologije in umetnostne zgodovine.¹⁰ Značilnost študija zgodovine je bila, da je bil študij pri A in B predmetih isti v prvih dveh letih do diplome I. stopnje, zgodovina kot A predmet pa je bila le na II. stopnji. Tako so imeli na I. stopnji študentje zgodovine predmet Metodika pouka zgodovine I, ki je bil obvezen za tiste študente, ki so končali študij na I. stopnji, za vse druge študente pa je bil predmet izbirni. Študentje, ki so imeli zgodovino kot A predmet, pa so imeli obvezen predmet Metodika pouka zgodovine II na II. stopnji.

Zaradi Zakona o usmerjenem izobraževanju, ki je urejal tudi visokošolsko izobraževanje od leta 1980 naprej,¹¹ je bil v študijskem letu 1985/86 uveden nov študijski program

- 1 Zwitter, Fran (1973). Oddelek za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V: Zgodovinski časopis, letnik XXVIII, zvezek 1–2, str. 138.
- 2 Seznam predavanj za zimski semester 1950–51. (1950). Ljubljana: Univerza, str. 35.
- 3 Enciklopedija Slovenije. 14 (U–We). (2000). Ljubljana: MK, str. 53. Geslo: Univerza v Ljubljani.
- 4 Voje, Ignacij (2000). Zgodovinski pregled. V: Oddelek za zgodovino: 1920–2000 ob osemdesetletnici, str. 13.
- 5 Grafenauer, Bogo (1982). Vprašanja sodobnega stanja slovenskega zgodovinopisja kot znanosti in zgodovine v sistemu izobraževanja v Sloveniji. V: Zgodovinski časopis, letnik 36, št. 3, str. 188.
- 6 Seznam predavanj za študijsko leto 1953–54. (1953). Ljubljana: Univerza, str. 22. Seznam predavanj za študijsko leto 1958–59. (1958). Ljubljana: Univerza, str. 36. Seznam predavanj za študijsko leto 1959–60. (1959). Ljubljana: Univerza, str. 104.
Pogodba o honorarni službi za študijsko leto 1954/55 kaže, da je predaval predmet Metodika pouka zgodovine kot honorarni predavatelj na oddelku za pedagogiko. Interno arhivsko gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Boga Stupana.
- 7 Melik, Vasilij (1989). Ljubljanska univerza in njeni predhodniki. V: Zbornik Ljubljanske univerze 1989, str. 16.
- 8 Enciklopedija Slovenije. 14 (U–We). (2000). Ljubljana: MK, str. 269. Geslo: Visoko šolstvo.
- 9 Voje, Ignacij (1989). Oddelek za zgodovino. V: Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani 1919–1989. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 71 in Enciklopedija Slovenije. 14 (U–We). (2000). Ljubljana: MK, str. 269. Geslo: visoko šolstvo.
- 10 Zwitter, Fran (1973). Oddelek za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V: Zgodovinski časopis, Letnik XXVIII, Zvezek 1–2, str. 139–140.
- 11 Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, str. 262.

zgodovine, na Filozofski fakulteti pa je prišlo do ukinitve prve stopnje in uvedbe štiriletnega visokošolskega študija.¹² V študijskem programu so imeli študentje predmet Metodika pouka zgodovine v 3. letniku, če so študirali zgodovino kot B predmet, če pa so študirali zgodovino kot A predmet, pa so imeli ta predmet v 4. letniku.

Po osamosvojitvi Slovenije je oddelek za zgodovino pripravil nov študijski program, ki ga je začel uvajati 1991/92. Študij zgodovine je bil možen kot enopredmeten (nepedagoška smer) ali dvopredmeten študij kot pedagoška smer, kjer so študentje izbirali zgodovino kot A ali kot B predmet oz. program.¹³ Zaradi te delitve so imeli študentje pedagoške smeri A predmeta posebej predavanja iz metodike pouka zgodovine, študentje B predmeta zgodovine pa ravno tako posebej predavanja iz metodike pouka zgodovine do 1999/2000.¹⁴ Potem pa te delitve ni bilo več po A in B predmetu, ostala je dvopredmetna pedagoška smer študija zgodovine, kjer so študentje zgodovino lahko kombinirali z vsemi drugimi pedagoškimi predmeti na Filozofski fakulteti.¹⁵

Metodika pouka zgodovine v času Boga Stupana

Z odločbo Sveta za prosveto in kulturo Ljudske Republike Slovenije je bil 1. 7. 1952 imenovan za honorarnega predavatelja za predmet Metodika pouka zgodovine Bogo Stupan.

Bogo Stupan¹⁶

Bogo Stupan je diplomiral leta 1926 iz zgodovine in zemljepisa. Od 1927 do 1941 je služboval kot srednješolski profesor na gimnaziji v Mariboru, od 1941 do 1945 je kot izseljenec v Srbiji poučeval na različnih gimnazijah, od 1945 do 1948 pa je poučeval na učiteljskišči v Mariboru. Od 1949 do 1956 je bil republiški inšpektor za zgodovino in

¹² Voje, Ignacij (2000). Zgodovinski pregled. V: Oddelek za zgodovino: 1920–2000 ob osemdesetletnici, str. 15. Poročilo o delu Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani v študijskem letu 1988/89. (1989). Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 136.

¹³ Seznam predavanj za študijsko leto 1995/96. (1995). Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta, str. 62–66.

¹⁴ Seznam predavanj za študijsko leto 1999/2000. (1999). Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta, str. 72.

¹⁵ Npr. v študijskem letu 1999/2000 so lahko izbrali naslednje pedagoške predmete oz. programe: filozofija, sociologija, umetnostna zgodovina, geografija, pedagogika, slovenski jezik in književnost, francoski jezik in književnost, španski jezik in književnost, angleški jezik in književnost, latinski jezik in književnost, grški jezik in književnost, ruski jezik in literatura, hrvaški, srbski in makedonski jezik in književnosti in tudi nepedagoške predmete oz. programe (muzikologija, bibliotekarstvo, japonologija, sinologija idr.). Seznam predavanj za študijsko leto 1999/2000. (1999). Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta.

¹⁶ Interni fotografski arhiv oddelka za zgodovino Filozofske fakultete. Fotografija je objavljena tudi v: Oddelek za zgodovino: 1920–2000 ob osemdesetletnici. (2000). Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.

zemljepis pri ministrstvu za prosveto, potem pa šef republiške inšpekcije pri republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo.¹⁷

Bogo Stupan je izvajal 2 uri predavanj in 3 ure vaj tedensko. Najprej je deloval na oddelku za pedagogiko (1953/54¹⁸), potem pa na oddelku za zgodovino od študijskega leta 1959/60 do 1975/76 kot honorarni predavatelj na oddelku za zgodovino. V študijskem letu 1976/77 je Bogo Stupan še organiziral nastope in izvajal izpite za tiste študente, ki so v prejšnjem letu pri njem poslušali predavanja iz metodike pouka zgodovine,¹⁹ predavanja za nove študente pa je že prevzel Štefan Trojar.

Predmet Metodika pouka zgodovine je bil namenjen predvsem pripravi študentov zgodovine za poučevanje v srednjih šolah oz. gimnazijah. Študentje zgodovine so »poglabljali specialno metodiko svoje stroke, dobili so mnogo priložnosti prisostvovati pouku zgodovine v nižjih in višjih razredih gimnazije, tudi sami so preizkusili svoje pedagoške in metodične sposobnosti pri lastnih učnih poskusih, ob analizah hospitacij in učnih poskusov so še bolj konkretno spoznali smisel učnih principov in učnih metod, ob konkretnih primerih so spoznali razlage za uspešen ali za pomanjkljiv potek učnega procesa, spoznali so načine utrjevanja in ponavljanja učne snovi ter so imeli priložnost spoznati kriterije za pravilno ocenjevanje učencev.«²⁰

Od študijskega leta 1962/63 naprej pa je izvajal predmet Metodika pouka zgodovine za dvopredmetni študij in na dveh stopnjah. Na prvi oz. višješolski stopnji je bil predmet v 3. semestru (2 uri predavanj in 3 ure vaj, s pričetkom 1962/63).

Glavne vsebine Metodike pouka zgodovine I so bile: »Metodika pouka zgodovine in njen odnos do obče metodike, didaktike in pedagogike; Pomen in naloga metodike zgodovinskega pouka; Učni in vzgojni smotri zgodovine v preteklosti in sodobnosti; Zgodovina kot učni predmet osnovne šole (zgodovinski pregled); Mesto in vloga zgodovine v sistemu našega šolstva; Zgodovina kot sestavni del kompleksnega predmeta; Spoznavanje družbe v 4. in 5. razredu osnovne šole; Kronološko progresivni način prikazovanja zgodovine v 6., 7. in 8. razredu osnovne šole; Problemi pouka zgodovine v oddelkih s kombiniranim poukom; Učne oblike: frontalni, skupinski in individualni pouk zgodovine; Spoznavanje nove učne snovi; Pomen ponavljanja in utrjevanja pri pouku zgodovine; Preverjanje znanja; Struktura in tipi učne ure; Didaktični principi, pomen in uporaba pri pouku zgodovine; Metode zgodovinskega pouka s posebnim ozikom na metode, ki vzbujajo aktivnost učencev; Snovna in pedagoško-metodska priprava na pouk zgodovine.«²¹

Študentje so imeli obvezno literaturo: J. Demarin, Pouk zgodovine v osnovni šoli, Ljubljana, 1964; M. Zgonik, Zgodovina v sodobni šoli, Ljubljana, 1968; M. Vrbetić, Nastava povijesti, Zagreb, 1968.²²

Vaje iz metodike pouka zgodovine so obsegale: »obvezne hospitacije pri učiteljih zgodovine na osnovnih šolah, nastope kandidatov pred razredom, analizo in oceno hospitacijskih

17 Oddelek za zgodovino: 1920–2000 ob osemdesetletnici. (2000). Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, str. 53–54; Gestrin, Ferdo (1992). Prof. Bogomir Stupan – devetdesetletnik. V: Zgodovinski časopis, letnik 46, št. 3, str. 401 in Interno arhivsko gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Boga Stupana.

18 Seznam predavanj za študijsko leto 1953–54. Ljubljana: Univerza, str. 22.

19 Poročilo o delu Filozofske fakultete v Ljubljani v študijskem letu 1976/77. (1978). Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 90.

20 Interno arhivsko gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Boga Stupana: Iz poročila, 8. 12. 1958.

21 Program za študij zgodovine na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani. (1971). Ljubljana: Oddelek za zgodovino filozofske fakultete, str. 26.

22 Prav tam, str. 26.

ur in nastopov.«²³ Vsak študent je imel nastop najmanj enkrat v razredu, ob zaključku vaj pa je opravljal obvezen kolokvij iz teorije metodike pouka zgodovine.²⁴

Predmet Metodika pouka zgodovine II se je izvajal na drugi oz. t.i. visokošolski stopnji v 7. semestru (2 uri predavanj in 3 ure vaj, s pričetkom 1964/65). Glavne vsebine so bile: »Specialne metodike pouka in njihov odnos do obče metodike in didaktike; Pomen spoznanj genetske psihologije za didaktiko in metodiko zgodovinskega pouka; Družbena pogojenost didaktike in metodike pri izbiri in določitvi izobrazbene vsebine, izbiri in uporabi učnih oblik, metod in postopkov; Znameniti filozofi in pedagogi o pomenu in vlogi zgodovine pri vzgoji in pouku; Mesto in vloga zgodovine kot šolskega predmeta; Naš šolski sistem, mesto in smotri zgodovine v njem; Zgodovina kot vodilni predmet v skupini družbenih predmetov na srednji šoli; Problemi izbire in razvrstitve učne snovi; Zgodovina kot samostojen učni predmet in zgodovina kot sestavni del kompleksnih predmetov družbenih ved; Zgodovina v sovjetskem in ameriškem šolstvu in primerjava z zgodovino v našem šolskem sistemu; Način obravnavanja zgodovine po izbranih poglavjih (paradigmatski ali 'patch' sistem) in razvojnotematski sistem; Pregled didaktičnih principov s posebnim ozirom na princip vzgojnosti pouka; Metode zgodovinskega pouka; Spoznavanje učnih načrtov za posamezne tipe srednjih šol in problem prilagoditve zgodovinske učne snovi posebnim učnim vzgojnim smotrom teh šol; Pomen aktivnih metod pouka; Struktura in tipi učne ure; Snovna in pedagoško-metodska priprava učitelja na pouk zgodovine; Problemi preverjanja in ocenjevanja znanja učencev; Programiran pouk zgodovine.«²⁵

Študentje so imeli obvezno literaturo: A. Stražev, *Metodika nastave historije*, Sarajevo, 1965 (prevod iz ruščine); *The Teaching of History*, Cambridge University Press, 1952; B. Stohr, *Methodik des Geschichtsunterrichts*, Berlin, 1962.²⁶

Vaje iz metodike pouka zgodovine pa so obsegale »obvezne hospitacije (najmanj 4 hospitacije) študentov pri pouku zgodovine na srednjih šolah, nastope pred razredom, analizo in oceno hospitacijskih učnih ur in nastopov.«²⁷ Vsak študent je moral imeti najmanj enkrat nastop v razredu, ob zaključku vaj pa je moral opraviti še obvezen kolokvij iz teorije metodike pouka zgodovine.²⁸

Študijski program za zgodovino je v 70. letih 20. stoletja vključeval tudi terensko prakso, ki je bila povezana s pedagoških delom: »Prav tako je zanje obvezna terenska praksa, ki povezuje stroko s pripravo na pedagoško delo in zajema naslednje probleme: predzgodovinske in rimske naselbine v naših krajih, slovensko kolonizacijo, oblike zemljiške razdelitve, razvoj rudarstva in fužinarstva kot primer razvoja kapitalizma, razvoj modernih industrijskih in urbanskih središč, problem specifičnosti NOB v posameznih slovenskih predelih (socialna struktura prebivalstva, zgodovinski pogoji, prehranjevalne baze, gostota komunikacij itd.), pogoji za spremembe gospodarske in socialne strukture slovenskega ozemlja po osvoboditvi. S prakso so povezani ogledi posameznih zgodovinskih spomenikov ter zgodovinskih ustanov. Študenti se vključujejo v aktivno delo pri terenski praksi s krajšimi poročili, prevzemom vodstva po posameznih krajih itd., kar jih uvaja obenem v strokovno problematiko in v bodočo pedagoško dejavnost. Obvezna praksa traja v prvih dveh letih 8 dni.«²⁹

Študentje zgodovine so pri Metodiki pouka zgodovine pridobili ustrezno teoretsko znanje o pouku zgodovine ter se vadili v prvih samostojnih nastopih v razredu (nastop

23 Prav tam.

24 Prav tam.

25 Prav tam, str. 26–27.

26 Prav tam, str. 27.

27 Prav tam.

28 Prav tam.

29 Prav tam, str. 3.

v osnovni in nastop v srednji šoli) ter s pomočjo terenske prakse osvajali tudi spretnosti izvajanja izvenšolskih dejavnosti.

Metodika pouka v času Štefana Trojarja

*Štefan Trojar*³⁰

Štefan Trojar je leta 1955 zaključil enopredmetni študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Bil je profesor zgodovine na Gimnaziji Ajdovščina od 1956/57 do 1957/58, od 1958/59 do 1963/64 je poučeval zgodovino, gospodarski zemljepis in politično ekonomijo na Ekonomski srednji šoli Ajdovščina. Strokovni izpit za naziv profesorja srednje šole iz zgodovine je opravil 1960. Od 1964/65 do 1971/72 je poučeval zgodovino, sociologijo in filozofijo na Gimnaziji Nova Gorica, od 1972/73 do 1976/77 pa zgodovino na Gimnaziji Vida Janežič Poljane v Ljubljani.³¹

Štefan Trojar je začel s poučevanjem Metodike pouka zgodovine v študijskem letu 1976/77 (dve uri predavanj tedensko in izpiti),³² leta 1977 je postal profesor višje šole, potem pa je bil od 1982 do 1990 višji predavatelj za metodiko pouka zgodovine na Filozofski fakulteti. Doktorsko disertacijo, ki je bila prva v Sloveniji s področja metodike pouka zgodovine z naslovom Metodološke in didaktične strukture učnega načrta zgodovine v skupnih vzgojnoizobraževalnih osnovah in njihov vpliv na zasnovu in potek pouka, je zagovarjal leta 1990 ter postal leta 1991 docent, leta 1996 pa izredni profesor za metodiko pouka zgodovine. Upokojil se je leta 1998, od 1998/99 do 2001/02 pa je bil še honorarno zaposlen na oddelku za zgodovino.

Učni program za študij zgodovine 1978/79³³ kaže, da je Štefan Trojar prevzel isti program od Boga Stupana ter je ravno tako izvajal Metodiko pouka zgodovine I za višješolsko študij,³⁴ Metodiko pouka zgodovine II pa za visokošolski študij do 1986/87. Predaval je metodiko pouka zgodovine I za 2. letnik po 2 uri tedensko (zimski semester) in metodiko pouka zgodovine II za 4. letnik po 2 uri tedensko (zimski semester). V poletnem semestru je izvajal seminarske vaje s skupinami 2. in 4. letnika (vsaka po 6 ur); imel skupinske oblike uvajanja študentov v delo (hospitacije, analize hospitacij,

³⁰ Štefan Trojar leta 1996. Interni fotografski arhiv oddelka za zgodovino Filozofske fakultete.

³¹ Interno gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Štefana Trojarja: Iz življenjepisa Štefana Trojarja, 6. 2. 1982.

³² Interno gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Štefana Trojarja: Delovna pogodba za predavanje, vaje in izpite na FF v Ljubljani, 1. 10. 1976.

³³ Učni program za študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. (1978). Ljubljana: PZE za zgodovino Filozofske fakultete, str. 45–48.

³⁴ Pri Metodiki pouka zgodovine je Štefan Trojar pri literaturi dodal še nekaj knjig: A. A. Vagin-Speranskaja, Osnovna pitanja metodike nastave istorije, Sarajevo, 1968; A. Z. Redko, Psihologija učenja istorije, Sarajevo, 1965. Učni program za študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. (1978). Ljubljana: PZE za zgodovino Filozofske fakultete, str. 45.

napotki in nastop) ter individualno delo s slušatelji ob delu, konzultacije po nastopu in teoretski del izpita.³⁵

Nov študijski program zgodovine, ki se je začel uvajati 1985/86, je predvideval strokovno in pedagoško usposabljanje študentov za uresničevanje smotrov v osnovnih in srednjih šolah, in sicer npr. da bi se morali študentje usposobiti za uresničevanje vzgojno-izobraževalnih nalog zgodovine v 6., 7. in 8. razredu osnovne šole in v srednjem usmerjenem izobraževanju; za vzgojo učencev v duhu narodne zavesti, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov ter v duhu socialističnega humanizma in internacionalizma; za stalno izobraževanje, smotno uporabo sodobne učne tehnologije in uporabo učinkovitih metod in oblik vzgojno-izobraževalnega dela idr.³⁶ Predvideval je tudi naloge, ki bi jih profesor zgodovine moral znati opravljati. Te naloge so bile naslednje:

- »spoznava individualnost vsakega učenca, spodbuja, usmerja njegov razvoj in vpliva na oblikovanje njihovih učnih in poklicnih interesov;
- načrtuje, organizira in uresničuje vzgojno-izobraževalne naloge v osnovnih in srednjih šolah;
- organizira, usmerja interese učencev in druge dejavnosti in oblikuje ter utrjuje njihove učne in delovne navade;
- s svojim delom in ravnanjem prenaša na mladino družbeno-moralne vrednote socialistične samoupravne družbe;
- usklajuje in povezuje svoje delo s sorodnimi vzgojno-izobraževalnimi področji, muzeji, arhivi, starši, svetovalnimi in zdravstvenimi delavci, društvi, družbeno-političnimi organizacijami in drugimi.«³⁷

Predmet Metodika pouka zgodovine je bil v 3. letniku (začetek 1987/88) po tri ure tedensko za študente, ki so študirali zgodovino kot B predmet oz. po B programu in v 4. letniku (začetek 1988/89) po tri ure tedensko za študente, ki so študirali zgodovino kot A predmet oz. po A programu. V zimskem semestru so imeli študentje tri ure predavanj, v letnem semestru pa eno uro predavanj in dve uri vaj.

Vzgojno-izobraževalni smotri Metodike pouka zgodovine so bili: »Študentje strnejo znanja iz pedagoških predmetov in jih aplicirajo na pouk zgodovine v osnovni in srednji šoli, se seznanijo s sodobnimi metodami in oblikami pouka zgodovine in njihovo učinkovito kombinacijo glede na smotre, tematiko in druge dejavnike, se usposabljaajo za aktivne oblike in metode dela pri pouku zgodovine, kjer bo prišla do izraza motiviranost, aktivnost učencev in bo prilagojen njihovim značilnostim, dobijo spodbude, da bodo pri pedagoškem delu samokritično vrednotili svoj pouk, si stalno prizadevali za dvig kvalitete in spremljali didaktično-metodično problematiko pouka zgodovine in sploh družboslovnih predmetov v osnovni in srednji šoli.«³⁸

Glavne vsebine predmeta so bile: »Temeljne vzgojno izobraževalne naloge pouka zgodovine na osnovni in srednji šoli ter njena vloga med predmeti družboslovne vsebine; Zasnovanost učnih načrtov zgodovine v osnovni in srednji šoli, njihove vsebine in didaktične značilnosti; Elementi načrtovanja pouka zgodovine: analiza vsebin; Izdelava podrobnega letnega načrta, konkretizacija in operacionalizacija smotrov; Dejavniki izbire in didaktične prednosti ustreznih kombinacij oblik in metod pri pouku zgodovine; Značilnosti

³⁵ Poročilo o delu Filozofske fakultete v Ljubljani v študijskem letu 1977/78. (1979). Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 109.

³⁶ Vzgojnoizobraževalni program za študij zgodovine. (1985). Veljavnost od šolskega leta 1985/86. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 2.

³⁷ Prav tam.

³⁸ Prav tam, str. 50.

frontalnega pouka ter kvalitete in možnosti skupinskih in individualnih oblik dela pri pouku zgodovine; Razvrstitev učnih metod pri pouku zgodovine z vidika aktivnosti učencev in vloga izobraževalne tehnike pri razvijanju metod; Značilnosti tradicionalnih metod pouka zgodovine in utemeljenost sodobnih metod pouka; Vloga delovnega učenika in metode dela z njim; Metoda dela z zgodovinskimi teksti; Didaktične možnosti pri vključevanju AV sredstev in pouk zgodovine in metodične variante; Vloga družboslovne učilnice za pouk zgodovine, razredna avdiovizualna in druga učna sredstva ter individualni učni komplet učenca pri pouku zgodovine; Možnosti in metodične variante pri preverjanju znanja zgodovine ter problemi ocenjevanja; Organizacija in metode pri zgodovinskih ekskurzijah; Neposredna priprava učne ure pri pouku zgodovine: mikrostruktura učne ure, zaporedje postopkov pri načrtovanju, delovni načrt; Analiza in vrednotenje pouka zgodovine in njen pomen za kritično preverjanje svojega pouka in za kvalitetno rast.³⁹

Vsak študent je bil dolžan obiskovati predavanja in seminarske vaje iz teoretskega dela predmeta (veljalo je za študente A in B skupine) in opraviti teoretski izpit iz metodike pouka zgodovine. Vsak študent je moral prisostvovati tudi na 8 urah hospitacij in opraviti 2 nastopa v razredu, ki sta bila ocenjena. V učnem načrtu je bilo zapisano, da bi se moral vsak študent udeležiti dvotedenske prakse na osnovni in srednji šoli.⁴⁰

Posebna navodila pa so bila: »Študenti, ki imajo zgodovino kot B predmet, vpisujejo metodiko pouka zgodovine v 3. letniku (zimski semester 3 ure predavanj, poletni semester 1 uro predavanj in 2 uri vaj), tisti študenti, ki imajo zgodovino pod A, pa v 4. letniku (3 ure predavanj v zimskem semestru, 1 uro predavanj in 2 uri vaj v poletnem semestru). Seminarske vaje iz teoretskega dela se opravljajo tako, da se letnik razdeli v dve seminar-ski skupini. V tej obliki /se/ delijo študenti A in B skupine. Hospitacijske skupine v razredu štejejo 5–10 študentov. Študentje lahko opravijo svoje izpitne obveznosti iz metodike pouka zgodovine potem, ko so opravili izpite iz drugih predmetov pedagoško-psihološke skupine.«⁴¹

Predpisana literatura za predmet je bila: Weber Tomaž: Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1981; Zgonik Mavricij: Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1968; Grafenauer Bogo: Zgodovina v usmerjenem izobraževanju. Naši razgledi, 13. 10. 1978, št. 10; Časopis: Pouk zgodovine od 1967 dalje. Zagreb: Školska knjiga.⁴²

V študijskem programu 1992/93 je bil opis vsebine pri predmetu Metodika pouka zgodovine naslednji:

»Metodika pouka zgodovine ali specialna didaktika je pedagoški predmet, ki usposablja študente zgodovine za učno delo v razredu in za učinkovito ter zanimivo posredovanje zgodovinskega znanja učencem v osnovnih in srednjih šolah. Pouk tega študijskega predmeta je tesno povezan s pedagoško psihologijo, didaktiko in drugimi programi skupnih pedagoških predmetov na FF kot tudi z vsebinami strokovno zgodovinskih predmetov.

Pouk metodike poteka skozi študijsko leto v predavalnici, zaključni del v obliki praktičnih vaj pa je organiziran s hospitacijami na osnovnih in srednjih šolah v Ljubljani.

Najprej se študentje seznajajo z didaktičnimi osnovami pouka zgodovine in s karakteristikami tradicionalne šolske zgodovine. Bolj podrobno, razčlenjeno in poglobljeno proučujejo pedagoške reformne težnje po modernizaciji družboslovnega pouka in sodobne poglede na vzgojno-izobraževalno vlogo zgodovine v šoli. Bodoči učitelj zgodovine naj bi dobro poznal in razumel raznovrstne vzgojno-izobraževalne naloge pouka zgodovine.

39 Prav tam, str. 50–51.

40 Prav tam, str. 52.

41 Prav tam.

42 Prav tam, str. 51.

Zavedati se mora, da je minilo obdobje izobraževalnega enciklopedizma in reprodukcije zgodovinskih dejstev. Sodobni pouk zgodovine naj bi razvijal tudi razne oblike kritičnega družboslovnega razmišljanja, odnos do demokratičnih vrednot in drugo. Pri metodiki pouka zgodovine se študenti temeljito seznajajo z metodološko in didaktično strukturo učnih načrtov zgodovine v osnovnih in srednjih šolah. Navajajo se k didaktični analizi posameznih učnih tem in k oblikovanju tematskih ciljev. Pridobili naj bi hkrati celovit pregled učne snovi in se praktično usposobili, kako se izdela letni delovni načrt.

Drugi obsežni sklop teoretičnega dela problematizira vrste učnih metod in oblik pri pouku zgodovine in njihove kombinacije v raznih učnih situacijah. Študenti so seznanjeni z različnimi variantami razlage pri pouku zgodovine, z vlogo diskusije in s konkretnimi manifestacijami razgovorov v razredu, z uporabo projekcijskih aparatov pri pouku itd. Pri didaktično-metodični interpretaciji in razvrščanju učnih metod primerjamo tradicionalne metode pouka zgodovine, kjer je prevladovala razlaga učitelja, z moderno metodično strukturo pouka, kjer imajo pomembno vlogo tiste metode in oblike pouka, ki spodbujajo aktivnost in samostojnost učencev. Zlasti ta tematika omogoča študentom, da izrazijo v debati svoje poglede o metodični strukturi in o metodičnih variantah pri pouku v osnovni in srednji šoli. Študenti spoznajo tudi vlogo in zasnovanost delovnih učbenikov zgodovine ob konkretnih vzorčnih knjigah, vlogo zgodovinske čitanke in drugih učil pri pouku zgodovine. V posebni temi so študentje zgodovine seznanjeni tudi z metodičnimi variantami pri ustnem in pisnem preverjanju znanja, saj je preverjanje znanja pomembna sestavina učnega procesa.

V zadnjem mesecu teoretskega kurza preidemo na seminarsko obliko pouka, ki je neposredna priprava za hospitacije v razredu in za učne nastope študentov. Udeležba na teh vajah je obvezna in pogoj za opravljanje izpitnih obveznosti v razredu. Študenti dobijo konkretne napotke za načrtovanje učnih ur in za izdelavo učne priprave. S pomočjo vzorcev pripravljajo po skupinah posamezne elemente učne priprave. Dobijo pa tudi temeljna izhodišča za metodično opazovanje hospitacijskih ur zgodovine.⁴³

Za praktične vaje pri predmetu je bil naslednji opis:

»Praktične vaje iz metodike so organizirane na hospitacijah v osnovnih in srednjih šolah v Ljubljani. To zaključno fazo metodičnega usposabljanja opravljajo tisti študenti, ki so obiskovali seminar in opravili izpit iz teorije metodike.

Praktični pouk se prične s hospitacijami pri dveh izkušenih učiteljih mentorjih na osnovnih šolah. K opazovanju poučevanja je povabljenih 10 študentov, ki so teden dni prej obveščeni o času in kraju hospitacij preko pošte in plakata na oddelčni objavi deski. Študenti so dolžni vestno beležiti metodične postopke učitelja in na njihovi osnovi sestaviti hospitacijski zapisnik. Na hospitacijskem obisku dobijo študenti tudi razpored in teme učnih ur za nastope študentov. Nastopi študentov sledijo navadno teden dni ali kasneje za opravljenimi hospitacijami. Po hospitacijah je organizirana skupinska analiza hospitacij po skupinah po 5 študentov. Na teh razgovorih izrazijo študenti svoja zapažanja in kritične pripombe o vsebinski in metodični zasnovi učne ure zgodovine in s tem pokažejo svoje metodično znanje in posluš. Na teh sestankih dobijo tudi temeljne usmeritve za njihov nastop. Nastopi študentov v razredu so organizirani po skupinah tako, da opazujejo študenti tudi poskusni pouk sošolcev. Po nastopu študentov sledi analiza in ocena poskusnega poučevanja študentov. Opisana pot praktičnega usposabljanja na osnovnih šolah se ponovi na dveh srednjih šolah.⁴⁴

Obveznosti študenta so bile: »1. izpit iz teorije metodike, ki ga študenti opravljajo

⁴³ Program študija zgodovine (Filozofska fakulteta v Ljubljani). (1992). Velja od študijskega leta 1992/93. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, str. 35–37.

⁴⁴ Prav tam, str. 37.

vsak teden v ponedeljek med 15. in 17. uro v sobi 114; 2. udeležba na hospitacijah na dveh osnovnih in dveh srednjih šolah, udeležba na skupinskih analizah; 3. dva učna nastopa v razredu; 4. izdelava hospitacijskih zapisnikov.«⁴⁵

Predpisana literatura je bila za študente: Zgonik Mavricij: Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana: DZS, 1968; Weber Tomaž: Teorija in praksa zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, 1981; Vrbetić Marija: Kako učiti istoriju?, Metodički priručnik. Beograd: Zavod za udžbenike, 1983; Časopis Nastava povijesti. Zagreb: Školska knjiga.⁴⁶

Štefan Trojar je prisostvoval pri vseh nastopih študentov (vsak študent – absolvent je opravil dva učna nastopa), vodil skupinske analize hospitiranih ur (kjer so študentje izražali mnenje o značilnostih pouka pri hospitiranih urah in dobili didaktične napotke za njihove učne nastope) in individualne analize študentskih nastopov. »Vsem tem hospitacijskim uram sem prisostvoval in vodil tudi skupinske analize študentov hospitiranih ur v razredu. V posameznih hospitacijskih skupinah je bilo po 8 študentov, skupno je bilo med šol. letom opravljenih 48 analitično-diskusijskih ur. Študenti zgodovine so dobili ob tej priliki tudi napotke za učne nastope. Vsak študent je opravil tudi po dva učna nastopa v razredu, ki sem jih nato analiziral in ocenil. Za analizo nastopov je bilo opravljenih 60 ur. Skupno je bilo v štud. letu 1998/99 opravljenih 130 učnih nastopov (64 na osnovnih in 66 na srednjih šolah). Vsi študenti metodike opravijo poleg navedenih vaj tudi ustni izpit iz metodike; v tem štud. letu je bilo opravljenih 65 ustnih izpitov.«⁴⁷

Študijski program 1999/2000 kaže, da se je za predmet že uvajalo novo ime: Metodika pouka zgodovine – Didaktika zgodovine in sta ga izvajala dr. Štefan Trojar (pogodbeno zaposlen) in mag. Danijela Trškan (ravno tako pogodbeno zaposlena). Od 1999/2000 do 2001/2002 je tako pri praktičnem delu predmeta (skupinske hospitacije in analize, priprava in ocenjevanje nastopov) pomagala asistentka mag. Danijela Trškan. Dve leti (2000/01 – 2001/02) je organizirala enotedensko neobvezno pedagoško prakso za študente 4. letnika v osnovnih ali srednjih šolah. Na tej praksi so morali študentje opraviti vsaj 4 nastope, 6 ur hospitacij pri učitelju zgodovine ter izpolniti dnevnik, ki je vključeval: tedenski urnik, zapisnike hospitacij, učne priprave študenta, zapisnike učnega dela po dnevih, obrazec, kjer so študentje napisali glavne pridobitve tedenske učne prakse, samo-ocenjevalni obrazec za študenta, anketni vprašalnik za študenta, anketni vprašalnik za učitelja-mentorja, obrazec za mentorjevo oceno dela študenta in osebno izjavo študenta.⁴⁸

Študijski program, ki se je izvajal od 1999/2000 do 2001/2002, je predvideval naslednje smotre:

- »Študenti naj spoznajo didaktično-metodične kvalitete sodobnega pouka zgodovine in njegove izobraževalne, vzgojne, spoznavnologične in operativne naloge.
- Pridobijo naj si kriterije za kvalitetno vrednotenje praktičnega pouka v razredu.
- Spoznali naj bi didaktično zasnovanost pouka zgodovine v učnih načrtih za osnovno in srednje šole.
- Seznanili naj bi se z vrstami učnih metod in oblik pri pouku zgodovine.
- Ob nastopih v razredu naj bi se praktično preizkusili v oblikovanju metodičnih kombinacij pri pouku zgodovine.
- Spoznali naj bi tudi vlogo in praktično uporabo avdiovizualnih sredstev in drugih modernih učil pri pouku zgodovine.

⁴⁵ Prav tam.

⁴⁶ Prav tam, str. 38.

⁴⁷ Poročilo o delu Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v študijskem letu 1998/99. (2000). Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 160.

⁴⁸ Trškan, Danijela (2001). Prostovoljna tedenska pedagoška praksa študentov zgodovine. V: Visokošolski pouk – malo drugače. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 77–81.

- Usposobili naj bi se tudi v preciznem načrtovanju učnih ur, ter v kritičnem vrednotenju poteka ur in v evalvaciji učnih rezultatov.«⁴⁹

Vsebine predmeta so bile naslednje: »Didaktične in metodične značilnosti tradicionalnega pouka zgodovine; Moderna didaktična izhodišča pri zasnovi sodobnega in družbeno kritičnega pouka zgodovine; Izobraževalne, spoznavno-logične, vzgojne in operativne naloge našega pouka zgodovine; Metodološka in didaktična struktura učnih načrtov zgodovine v osnovni in v srednjih šolah ter izdelava letnega delovnega načrta; Vrste učnih metod in oblik ter metodične kombinacije pri pouku zgodovine; Vloga avdiovizualnih sredstev pri sodobnem pouku, značilnosti razrednih učil in individualnega učnega kompleta učencev; Zasnovanost delovnih učbenikov zgodovine; Postopki pri načrtovanju učnih ur zgodovine in strukture pisne učne priprave; Kritično opazovanje pouka, analiza učnih situacij in ocenjevanje poteka učnih ur; Poskusno poučevanje zgodovine in preverjanje metodične uspešnosti.«⁵⁰

Obveznosti študenta so bile: »Obvezna udeležba pri zaključnem seminarskem delu pouka, usni izpit iz teoretskega dela metodike, udeležba pri skupinskih hospitacijah na osnovnih in srednjih šolah in analizah hospitiranih ur, hospitiranje učnih nastopov sošolcev (skupno okoli 20 ur), dva učna nastopa, ki sta ocenjena, izdelava metodičnih zapisnikov o poteku hospitiranih ur zgodovine.«⁵¹

Za študijsko literaturo so imeli: »Zgonik Mavricij: Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana: DZS, 1968; Weber Tomaž: Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: DZS, 1981; Trojar Stefan: Sodobni pogledi na pouk zgodovine. Ljubljana: DZS, 1993; Bourdillon Hilary: Teaching History. London: Routledge, 1994; Booth Alan-Hyland Paul: History in Higher Education. Oxford: Blackwell, 1996; Slater John: Teaching History in the New Europe London: Cassell, 1995; Nastava povjesti. Zagreb: Školska knjiga, 1967–1989; Zgodovina v šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 1992–1999.«⁵²

Študentje zgodovine so pri predmetu pridobili solidno teoretično in metodično znanje o pouku zgodovine (zasnovanost učnih načrtov in učbenikov, uporaba sodobnih učnih sredstev in raznovrstnih metod) ter z vodenimi skupinskimi analizami hospitacij, vodenimi pripravami na nastope ter analizami nastopov pridobili ustrezne prve izkušnje za delo v osnovnih in srednjih šolah pri predmetu zgodovina.

Sklep

Ugotavljamo, da je bil predmet Metodika pouka zgodovine na Filozofski fakulteti od 1952 do 2002 in sta ga izvajala dva nosilca, ki sta imela večletne izkušnje tudi pri poučevanju srednješolcev. Pri Bogu Stupanu je bil pri predavanjih v 60. in 70. letih 20. stoletja v ospredju predvsem pomen in vloga predmeta zgodovine v šolskem sistemu, primerjava tudi z zgodovino v sovjetskem in ameriškem šolstvu. Pri Štefanu Trojarju pa so bili pri predavanjih konec 70. in v 80. letih v ospredju predvsem elementi načrtovanja učne ure z vsemi metodičnimi elementi, s poudarkom na vključevanju avdio-vizualnih sredstev, v 90. letih 20. stoletja pa didaktično-metodična struktura učnih načrtov in učbenikov ter kritično opazovanje in ocenjevanje poteka pouka.

Pri obeh nosilcih so bile najbolj pomembne praktične vaje oz. t.i. praksa na šolah, ki je vključevala hospitacije ur zgodovine pri izkušenih učiteljih zgodovine v ljubljanskih osnovnih in srednjih šolah, analize hospitacij ter izvajanje učnih ur (vsaj en nastop v

⁴⁹ Študijski program Zgodovina (1999). Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za zgodovino, str. 53.

⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ Prav tam.

⁵² Prav tam.

osnovni in vsaj en nastop v srednji šoli). V začetku je bila Metodika pouka zgodovine razdeljena na I. in II. stopnjo, zaradi sprememb študijskih programov zgodovine pa je ostala le kot en predmet za vse smeri (A ali B študijski program ipd.).

Vsebinska predavanja in vaj iz metodike pouka zgodovine kaže, da so študentje zgodovine na Filozofski fakulteti v drugi polovici 20. stoletja pridobili zadostno znanje in se tudi preizkusili pri izvedbi učnih ur že na dodiplomski stopnji. Edino strnjenega praktičnega usposabljanja v obliki strnjene pedagoške oz. učne prakse na šolah še ni bilo.

Viri in literatura

- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Enciklopedija Slovenije. 14 (U–We). (2000). Ljubljana: MK.
- Gestrin, Ferdo (1992). Prof. Bogomir Stupan – devetdesetletnik. V: Zgodovinski časopis, letnik 46, št. 3, str. 401.
- Grafenauer, Bogo (1982). Vprašanja sodobnega stanja slovenskega zgodovinopisja kot znanosti in zgodovine v sistemu izobraževanja v Sloveniji. V: Zgodovinski časopis, letnik 36, št. 3, str. 183–196.
- Interno arhivsko gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Boga Stupana.
- Interno arhivsko gradivo Filozofske fakultete: personalna mapa Štefana Trojarja.
- Melik, Vasilij (1989). Ljubljanska univerza in njeni predhodniki. V: Zbornik Ljubljanske univerze 1989, str. 7–17.
- Oddelek za zgodovino: 1920–2000 ob osemdesetletnici. (2000). Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
- Poročilo o delu Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani v študijskem letu 1988/89. (1989). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Poročilo o delu Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v študijskem letu 1991/92. (1993). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Poročilo o delu Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v študijskem letu 1998/99. (2000). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Poročilo o delu Filozofske fakultete v Ljubljani v študijskem letu 1977/78. (1979). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Poročilo o delu Filozofske fakultete v Ljubljani v študijskem letu 1976/77. (1978). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Program študija zgodovine (Filozofska fakulteta v Ljubljani). (1992). Velja od študijskega leta 1992/93. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.
- Program za študij zgodovine na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani. (1971). Ljubljana: Oddelek za zgodovino filozofske fakultete.
- Seznam predavanj za študijsko leto 1953–54. (1953). Ljubljana: Univerza.
- Seznam predavanj za študijsko leto 1958–59. (1958). Ljubljana: Univerza.
- Seznam predavanj za študijsko leto 1959–60. (1959). Ljubljana: Univerza.
- Seznam predavanj za študijsko leto 1995/96. (1995). Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta.
- Seznam predavanj za študijsko leto 1999/2000. (1999). Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta.
- Seznam predavanj za zimski semester 1950–51. (1950). Ljubljana: Univerza.
- Študijski program Zgodovina (1999). Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za zgodovino.

- Trškan, Danijela (2001). Prostovoljna tedenska pedagoška praksa študentov zgodovine. V: Visokošolski pouk – malo drugače. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, str. 77–81.
- Učni program za študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. (1978). Ljubljana: PZE za zgodovino Filozofske fakultete.
- Voje, Ignacij (1989). Oddelek za zgodovino. V: Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani 1919–1989. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 69–73.
- Voje, Ignacij (2000). Zgodovinski pregled. V: Oddelek za zgodovino: 1920–2000 ob osemdesetletnici, str. 7–20.
- Vzgojnoizobraževalni program za študij zgodovine. (1985). Veljavnost od šolskega leta 1985/86. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Zwitter, Fran (1973). Oddelek za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V: Zgodovinski časopis, letnik XXVIII, zvezek 1–2, str. 133–143.